

SÚČASNÉ PERSPEKTÍVY ROZVOJA POLITICKEJ LINGVISTIKY NA SLOVENSKU

CURRENT PERSPECTIVES OF POLITICAL LINGUISTICS DEVELOPMENT IN SLOVAKIA

RADOSLAV ŠTEFANČÍK

Abstrakt

Politická lingvistika síce nemá na Slovensku dlhú tradíciu, ale tak medzi lingvistami ako aj politológmi si našla svojich zástupcov. Hoci zástupcovia tejto vednej disciplíny publikujú svoje zistenia spravidla v rôznych domácich a zahraničných časopisoch, od roku 2016 sa na Ekonomickej univerzite v Bratislave koná každoročná konferencia s názvom Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie. Práve na tejto medzinárodnej vedeckej konferencii sa stretávajú vedúci osobnosti skúmajúce vzťah medzi jazykom a politikou. Cieľom tohto textu je identifikovať základné línie, ktorými sa uberá súčasná politická lingvistika. K záverom prichádzam po obsahovej analýze príspevkov z uvedenej konferencie.

Kľúčové slová: politická lingvistika, politika, lingvistika, politológia, politický jazyk.

Abstract

Political linguistics does not have a long tradition in Slovakia, but it has already found its representatives among both linguists and political scientists. Although representatives of this scientific discipline usually publish their findings in various domestic and foreign scientific journals, since 2016, an annual conference entitled Language and Politics. Between linguistics and Political Science has been held at the University of Economics in Bratislava. This international scientific conference brings together the leading scientific and academic figures to discuss the relationship between language and politics. The aim of this paper is to identify the basic lines that political linguistics is currently taking in Slovakia. I come to conclusions after the content analysis of the papers from the conference Language and Politics. Between Linguistics and Political Science.

Keywords: political linguistics, politics, linguistics, political science, political language.

Úvod

V roku 2016 sa na pôde Ekonomickej univerzity v Bratislave konala prvýkrát medzinárodná vedecká konferencia s názvom Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie. Pôvodne malo ísť o malú, komornú konferenciu, na ktorej mali zástupcovia dvoch vedných disciplín – lingvistiky a politológie – predstaviť svoje pohľady na ten istý objekt výskumu – jazyk politiky. Keďže zborník z konferencie bol niekoľko mesiacov po jeho vydaní indexovaný v databáze Web of Science, rozhodli sa usporiadatelia podujatie zopakovať aj nasledujúci rok. V súčasnosti má táto konferencia za sebou piaty ročník. Hoci ten jubilejný – piaty ročník – mal byť v roku 2020 slávnostný, nakoniec sa oslava z objektívnych príčin – pandémie ochorenia COVID-19 – nekonala. Konferencia prebehla vo virtuálnom priestore a jej usporiadatelia veria, že v roku 2021 sa budú môcť stretnúť s pravidelnými účastníkmi tohto podujatia na pôde Ekonomickej univerzity v Bratislave opäť, a konečne osobne.

Cieľom príspevku je nadviazať na tradíciu tohto medzinárodného vedeckého podujatia a identifikovať základné línie, ktorými sa politická lingvistika v súčasnosti na Slovensku uberá.

Keďže politická lingvistika je hraničná disciplína nachádzajúca sa medzi lingvistikou a politológiou (Dulebová, 2011, Zavrl, 2016), budem si všímať tak témy, ktoré predstavujú

odborníci z politológie, prípadne iných spoločensko-vedných disciplín, ako aj témy, ktorými sa zaoberajú lingvisti. Prvý pokus predstaviť podobu nielen slovenskej, ale aj českej politickej lingvistiky, uskutočnila vo svojej štúdii z roku 2011 slovenská rusistka Irina Dulebová (2011) na základe analýzy desiatok rôznych publikácií uverejnených v rozličných časopisoch a zborníkoch. Tento text ale nestojí na analýze publikácií uverejnených v rozličných zdrojoch, naopak ako výskumný materiál poslúži päť zborníkov z menovanej interdisciplinárnej konferencie venovaných primárne práve tejto oblasti výskumu. Hlavnou výskumnou metódou tak bude obsahová analýza publikovaných článkov v konferenčnom zborníku *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie I až V*. Ako vzor analýzy jednotlivých zborníkov mi poslúži štúdia slovenskej politologičky Viery Žuborovej (2016), ktorá podrobila obsahovej analýze dva slovenské politologické časopisy. Keďže účastníci konferencie *Jazyk a politika...* neboli iba slovakisti, naopak väčšinu tvorili učitelia a bádatelia rôznych cudzích jazykov, zaujíma ma otázka, čomu sa venujú okrem slovakistov aj germanisti, rusisti, anglisti, hispanisti, či nachádzajú spoločné témy, alebo sa ich záujem primárne venuje jednému konkrétnemu jazykovému areálu. Svoj príspevok chápem ako vklad do rozvoja slovenskej politickej lingvistiky. Desať rokov od publikovania priekopníckej štúdie venovanej tejto otázke (Dulebová, 2011) považujem za dostatočne dlhé obdobie na to, aby sme sa pozreli na vývoj politickej lingvistiky na Slovensku znovu. A to najmä v situácii, kedy sa už päť rokov pravidelne koná konferencia venovaná primárne výskumu vzťahu medzi jazykom a politikou. Práve výstupy z tohto zborníka dnes slúžia ako jeden z hlavných ukazovateľov základného smerovania tejto stále pomerne novej vednej disciplíny.

Politická lingvistika. Ako ju definovať?

Jazyk a politika patria od nepamäti k sebe, preto je prirodzené, že sa o vzťah politiky a jazyka (Spišiaková, 2019) zaujímajú autori z rôznych vedných disciplín. Nejde teda iba o objekt výskumu lingvistov, naopak jazyk politiky si všimajú aj filozofi, psychológovia, historici a v neposlednom rade aj politológovia. Bola teda len otázka času, kedy sa v prostredí humanitných a spoločenských vied vytvorí vedná disciplína, ktorej primárny objekt skúmania bude práve jazyk politiky. V súčasnej vede je ňou politická lingvistika, ku ktorej sa ako synonymum používa aj výraz politolingvistika (z nemeckého *Politolinguistik*) (Adamka, 2016). V nemeckých podmienkach výskumu vzťahu medzi jazykom a politikou je za autora pojmu tohto považovaný lingvista Armin Burkhardt (1996). Ďalší nemecký autor Josef Klein (1998) považuje politickú lingvistiku za súčasť aplikovanej lingvistiky, preto ju vníma ako „empirickú vedu“ (Klein, 1998, s. 190).

Podľa Pavla Adamku (2016) sa politická lingvistika formovala na pomedzí politológie a lingvistiky, pričom politológiu zdôrazňuje ako prvú disciplínu v tomto vzťahu. A to zrejme z dôvodu, že pôvod politickej lingvistiky nachádza v skúmaní uvažovania autorov, ktorých texty sú dnes povinným čítaním študentov politológie (prípadne politickej sociológie), ako napríklad George Kennan, Walter Lippmann, Paul Felix Lazarsfeld alebo George Orwell. „V súčasnosti sa ciele politickej lingvistiky definujú podstatne širšie: stanovenie zákonitostí vzájomného pôsobenia spoločensko-politických udalostí na zmeny v jazyku a naopak, t. j. skúma sa nie len jazyk využívaný v politických cieľoch (diskurzívna analýza politických prejavov), ale i vzájomné pôsobenie jazyka na politiku ako takú“ (Adamka, 2016, s. 13).

Podľa Iriny Dulebovej politická lingvistika „patrí v súčasnom svetovom lingvistickom bádani k najdynamickejšie sa rozvíjajúcim a najproduktívnejším vedeckým smerom. Výskum využívania jazykových prostriedkov v zápase o politickú moc a v manipulácii spoločenským vedomím je, pravda, len jedným z aspektov skúmania širšej problematiky vzťahu medzi jazykom, komunikáciou a myslením, avšak predstavuje mimoriadne atraktívny výsek tejto problematiky aj v krajinách strednej a východnej Európy, pretože sa priamo dotýka verejnej komunikácie a širokých vrstiev spoločnosti v stále relatívne nových podmienkach politickej plurality“ (Dulebová, 2011, s. 1).

Podľa nemeckého lingvistu Armina Burkhardta (1996) spôsob výskum v rámci politickej lingvistiky sa môže niekedy prikláňať viac k politológii, inokedy zasa k lingvistike. Príklon k jednej, či druhej disciplíne bude závisť od toho, akú problematiku autori práve skúmajú, prípadne z ktorej vednej oblasti daný bádateľ pochádza. Spoluprácu lingvistov s politológmi považuje Burkhardt pre formovanie politickej lingvistiky za nevyhnutnú. Keďže Burkhardt v polovici deväťdesiatych rokov 20. storočia konštatoval nedostatočný záujem zástupcov politickej vedy o túto oblasť výskumu, apeloval na intenzívnejšie zapojenie práve politológov do výskumu jazyka politiky. Politologické kompetencie pri výskume objektu politickej lingvistiky predpokladá aj Paul Danler (2020). Pri výskume politických textov, či v písanej alebo verbálnej podobe, totiž nejde len o výskum jazyka, ale do určitej miery aj o výskum politiky.

Ak sa pozrieme na výskum jazyka a politiky na Slovensku, je evidentné, že tento nedostatočný záujem politológov pretrvával dlho aj na Slovensku. Politická lingvistika bola zväčša záležitosťou lingvistov a len sporadicky sa v politologických prácach objavil záujem o výskum vzťahu medzi politikou a jazykom. Žuborová (2016) napríklad pri dôkladnej analýze obsahu dvoch slovenských časopisov identifikuje za obdobie 2001 až 2015 identifikuje len štyri články venované politickej komunikácii, tieto sa však primárne nevenujú politolingvistickej analýze jazyka politiky. Tento pôvodný nezáujem o jazyk politiky sa však rýchlo mení, a to v prvom rade pod vplyvom väčšieho záujmu o výskum politického diskurzu (Androvičová, 2015, Štefančík, Hvasta, 2019).

Ak sa vrátíme späť k cieľom politickej lingvistiky, všeobecne sa vedecký záujem v rámci tejto vednej disciplíny orientuje do troch veľkých oblastí: lexiky, rétoriky a pragmatiky. V lexikálnej rovine sa výskum jazyka politiky zameriava na politické heslá a slogany, na proces používania slov v určitých politických kontextoch a diskurzno-sémantické otázky. Aktuálna politická lingvistika sa zameriava na výskum jazykových stratégií, v ktorých je možné pozorovať cielené používanie, prípadne naopak, cielené vyhýbanie sa určitým slovným výrazom (Niehr, 2014). Autori v tomto kontexte rozlišujú niekoľko druhom politických slovníkov: inštitucionálny, rezortný, ideologický a slovník bežnej politickej interakcie. Dôležitou súčasťou politickej lingvistiky je vymedzovanie vlajkových a stigmatických slov. Z pohľadu rétoriky sa pozornosť sústreďuje na výskum metafor, eufemizmov a rétorických figúr. Zaujímavou sa napríklad javí, ako politici obsadzujú niektoré výrazy, ako sa k nim hlásia a privlastňujú si ich (Niehr, 2014). Na druhej strane je ale rovnako otázne, aké komunikačné stratégie volia politici, aby pojmami pomenovali ten istý politický jav. Demisia Igora Matoviča môže byť jednou stranou vnímaná ako štátnické gesto, iní budú na ňu nazerať ako na absenciu schopnosti viesť vládu. Zatiaľ čo Robert Fico zvykol hovoriť o Radičovej vláde ako o zlepci, v politologickej literatúre išlo o typickú koalíčnú vládu. Robertovi Fico sa ale podarilo medzi svojimi voličmi presadiť výraz nesúci negatívnu konotáciu, hoci na čele podobnej vlády stál po roku 2016 aj on sám. Napokon v pragmatickej rovine sa politická lingvistika snaží uchopiť „komplexnosť“ a prepojenie jednotlivých komunikačných javov (Liphardt, 2005, s. 12). V pragmatickej perspektíve ide v prvom rade o otázku, ako sa politické výrazy používajú v konkrétnych komunikačných situáciách (Štefančík, Dulebová, 2017). Ako ukážem v nasledujúcej analýze, všetky tri úrovne výskumu jazyka politiky je možné identifikovať aj v zborníkoch zo skúmanej konferencie.

Politolingvistická tradícia na Ekonomickej univerzite v Bratislave

Keďže objektom výskumu pracovníkov Fakulty aplikovaných jazykov je jazyk v jeho aplikovanej podobe, je pochopiteľné, že táto vedná disciplína si svoje uplatnenie práve na tomto pracovisku. Za priekopníčku tejto disciplíny na pôde Ekonomickej univerzity považujem jej bývalú internú pracovníčku docentku Irinu Dulebovú, ktorá v súčasnosti prednáša na Univerzite Komenského v Bratislave. Irina Dulebová využila svoje politologické i lingvistické vzdelanie, a preto sa jej vedecký záujem uberal pochopiteľne práve týmto smerom. Jej publikačné výstupy v oblasti politickej lingvistiky sú mimoriadne bohaté, pričom vo svojich analýzach sa okrem tradičných mien politického diskurzu ako van Dijk, Wodak alebo Foucault opiera najmä o zdroje

z rusky hovoriaceho areálu, kde je výskum vzťahu jazyka a politiky na mimoriadne vysokej úrovni a teší sa medzi akademikmi veľkému záujmu. Osobitne hodnotné sú jej vedecké state k definovaniu politického diskurzu (Dulebová, 2012b, 2013), k téme politickej korektnosti a eufemizácie (Dulebová, 2012a), k bezpečnosti v politickom diskurze (Dulebová, 2016), či k výskumu precedenčných výrazov v ruskom politickom diskurze (napr. Dulebová, 2018a). Do histórie slovenskej politickej lingvistiky sa určite zapíše jedným z prvých pokusov zmapovať stav výskumu v oblasti politickej lingvistiky (Dulebová, 2011), aktualizovaný v roku 2018 (Dulebová, 2018b). Netreba zabudnúť ani na jednu z jej ostatných monografií publikovaných v spolupráci s docentkou Ninou Cingerovou na tému jazyka a konfliktu (Cingerová, Dulebová, 2019).

Irina Dulebová bola dlho jedinou zamestnankyňou Ekonomickej univerzity v Bratislave, ktorá sa primárne zaujímala o vzťah jazyka a politiky. V každom prípade je potrebné význam jej výstupov vyzdvihnúť, pretože práve ona položila základy výskumu politického jazyka. Na týchto základoch už nebolo zložité stavať ďalej. Výraznejší krok však bol zaznamenaný až v roku 2016, kedy Fakulta aplikovaných jazykov v spolupráci s Ústavom politických vied SAV a Slovenskou spoločnosťou pre regionálnu politiku pri SAV usporiadali konferenciu s názvom Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie.

Táto konferencie mala byť len jednorazovým vedeckým podujatím, ale vzhľadom na to, že zborník z konferencie bol prijatý po posúdení do databázy Web of Science, rozhodli sa organizátori usporiadať druhý a následne ďalšie ročníky konferencie s rovnomeným názvom. Keďže konferencia sa primárne venuje vzťahu politiky a jazyka, témy jednotlivých príspevkov sú tematicky príbuzné. Prostredníctvom analýzy jednotlivých kľúčových slov môžeme identifikovať, ktorým témam sa autori venovali primárne. V roku 2016, teda v prvom ročníku konferencie, zborník otvárali témy, ktoré sa venovali definíciám základných pojmov ako politický jazyk (funkcie, oblasti) a politická lingvistika. Objavili sa aj témy spojené s výskumom politického diskurzu. Keďže k pravidelným účastníkom sa zaradili rusisti, viacero príspevkov sa venovalo témam k výskumu práve tohto jazykového areálu. Z priloženého word cloudu však vyplýva, že okrem anglického jazyka je dôležitým výskumným jazykom aj angličtina. Vzhľadom na charakter konferencie je pochopiteľné, že k dominantným výrazom v kľúčových slovách sa stal adjektív politický (tak v slovenskom ako aj anglickom jazyku).

Okrem toho, že v roku 2017 sa niektoré témy podobali, noví účastníci priniesli nové pohľady na nové oblasti výskumu politickej lingvistiky. Politický diskurz sa stal dominantným objektom výskumu účastníkov konferencie. Podľa Iriny Dulebovej (2012, s. 1) „analýza politického diskurzu zvyčajne prekračuje nielen hranice konkrétneho textu, ale aj hranice vedných disciplín a nadobúda charakter interdisciplinárneho výskumného smeru“. Je preto pochopiteľné, že súčasťou interdisciplinárnej konferencie Jazyk a politika... výskumníci z rôznych vedných disciplín predstavujú vlastný výsledky rôznych typov diskurzu, v prvom rade politického diskurzu.

V odbornej literatúre sa stretneme s celým radom definícií politického diskurzu. Medzi popredných predstaviteľov výskumu politického diskurzu patrí aj holandský akademik Teun A. van Dijk, podľa ktorého politický diskurz identifikujú jeho aktéri alebo autori, v prvom rade politici. Veľká väčšina štúdií o politickom diskurze sa spravidla týka textu a prejavov profesionálnych politikov, resp. držiteľov významných politických inštitúcií, ako prezidenti a predsedovia vlád, členovia vlády, parlamentu alebo politických strán, a to na miestnej, národnej aj medzinárodnej úrovni (van Dijk, 1997). V tomto duchu sa uberať analýza aj účastníkov konferencie, ktorí sa zameriavajú na skúmanie aktérov svetovej politiky ako ruskí a americkí prezidenti, domáci politici, prípadne zástupcov konkrétnej politickej strany.

Obrázok 1: Kľúčové slová v roku 2016

V roku 2017 sa na analyzovanej konferencii v oveľa menšej miere objavoval pokus definovať jazyk politiky a politickú lingvistiku, naopak autori sa venujú konkrétnym témam ako politická korektnosť, politické metafory, manipulácia prostredníctvom jazyka, jazyk pravicového extrémizmu alebo politický marketing. K rusky hovoriacemu areálu sa jazyk politiky skúma aj na príklade nemecky hovoriacich štátov. Pre predstaviteľov výskumu cudzích jazykov je tak charakteristický príklon k tomu jazykovému areálu, ktorého jazyk učia, resp. vyučujú v ňom na svojom akademickom pracovisku. Napriek tomu, že v príspevkoch absentuje ambícia podrobiť jednotlivé jazykové javy vzájomnej komparácii, práve jednotlivé prípadové štúdie môžu v budúcnosti poskytnúť platformu pre komparatívny výskum.

Zo zborníka vyplýva záujem skúmať všetky tri roviny politického jazyka: lexikálnu, rétorickú i pragmatickú. Skúmané sú rôzne druhy politických textov: parlamentné prejavy, volebné prejavy, programové dokumenty, či rôzne vyjadrenia na verejných podujatiach. Nejde pritom len o dlhé politické prejavy, ale aj o kratšie verzie politických textov, až po krátke textové vyjadrenia na sociálnej sieti Twitter.

Na príklade príspevkov z tohto zborníka môžeme vidieť, aký široký je predmet výskumu politickej lingvistiky. V širšej perspektíve je to určite jazyk politiky, prípadne politický jazyk, ako ho definoval ešte v roku 1996 definoval Armin Burkhardt. Burkhardt (1996) ho identifikoval v štyroch oblastiach: v hovorení o politike, v politickom jazyku médií, jazyku politiky, teda vnútornú a vonkajšiu komunikáciu politikov, a napokon v jazyku byrokracie a súdnej zložky štátnej moci. Takéto členenie je však veľmi povrchné, nejde do hĺbky a neodhaľuje konkrétne situácie, od ktorých môže závisieť, aký typ jazyka, aké výrazové prostriedky použijeme. Je pochopiteľné, že jazyk politika sa bude líšiť od jazyka štátneho byrokrata, alebo sudcu ústavného súdu. Ale aj jazyk politika môže líšiť podľa toho, na akom mieste hovorí, čo hovorí a akému publiku svoje posolstvá adresuje. V neposlednom rade dôležitú úlohu zohrávajú aj politické podmienky, resp. politický režim. Hoci funkcia politického jazyka – persuázia – bude v oboch prípadoch rovnaká, spôsob, aký je jazyk použitý, bude iný. V nedemokratických režimoch sa používa inak, sú používané rozdielne lexikálne výrazy. Zatiaľ čo demokratických podmienkach hovoríme o volebnej kampani, v totalitnej forme vládnutia je forma presvedčania založená na

propagande. Táto spravidla vychádza z jednej ideológie, ktorá spravidla nemá konkurenciu, pretože vyznávať iné ideové východiská je zakázané.

Obrázok 2: Klúčové slová v roku 2017

V roku 2018 k dominantným téma patrila opäť politická korektnosť, politické metafory a frazeológia, výskum politického diskurzu, jazyka politiky v rusky hovoriacom areáli, ale objavujú sa aj nové témy spojené s výskumom politickej komunikácie nielen v nedemokratických, ale aj demokratických štátoch. Dôležité bolo aj zapojenie politológov z iného, než domáceho pracoviska (Gbúrová, 2018; Řádek, 2018). Okrem rusky a nemecky hovoriacich areálov boli zaznamenané aj príspevky, ktorých autori sa venujú otázkach vzťahu medzi jazykom a politikou v iných jazykových areáloch, ako frankofónny, hispánsky a samozrejme aj anglicky hovoriaci areál. Zborník tak svojimi príspevkami poskytuje významnú studnicu poznania pre tých, ktorí jazyk daného geografického areálu neovládajú.

V roku 2019 bol rokom s najväčším počtom príspevkov. K témam príspevkov patrila popri výskumu politického diskurzu alebo metafor a frazeologizmov, aj výskum idiolektov, rečových aktov, eufemizmov, dysfemizmov, neologizmov, prípadne jazyk pravicového populizmu a totalitných režimov. Skúmajúc politicko-ekonomický kontext mediálneho spravodajstva je podľa Niny Mockovej (2019) práve metafora „najpoužívanejšou figúrou podieľajúcou sa na vytváraní expresívnych obrazných pomenovaní“. Aj z tohto dôvodu jej lingvisti skúmajúci politický jazyk venujú v jednotlivých ročníkoch skúmaných zborníkov značnú pozornosť.

Osobitnú pozornosť je náležité venovať migračnému diskurzu. Ten je v podmienkach Slovenska pomerne novou témou, ale záujem o tento druh diskurzu narastá na Slovensku rýchlym tempom, a to nielen medzi lingvistami, ale aj medzi politológmi (Androvičová, 2015, Liďák, 2019). Migračný diskurz sa v krajinách západnej Európy venuje rôznym oblastiam medzinárodnej migrácie, v prvom rade prisťahovalectvu, integrácii a azylu. Na mieste je však aj otázka, ako uchopiť fenomény migrácie a jej aktérov (Niehr, 2020). Niehr (2020) uvádza, že v migračnom diskurze sa objavujú pri analýze migračných procesov najmä metafora spojená s vodou (*vlna*, *prílev*, *prúdiť*, *zaplaviť*, *zaplavené*). Podľa Kainza (2016) charakteristickým

znakom vody je jej nedostatok tvaru a farby, čo znemožňuje rozlíšenie jednej kvapky od druhej. Tým, že voda pripisuje tieto vlastnosti ľuďom, voda ich metaforicky odľudšťuje. Vzhľadom na ťažkosti s zadržiavaním, usmerňovaním alebo riadením tekutín vyjadrujú vodné metafory pojem nebezpečenstva a naliehavosť opatrenia. Na dehumanizáciu subjektov migračných procesov upozorňuje aj Thomas Niehr (2020). Jazyk dehumanizácie migrantov je evidentný aj v slovenskom migračnom diskurze. V tejto súvislosti Lucia Spálová a Peter Szabo (2019) upozorňujú v zborníku na sekuritizáciu slovenského migračného diskurzu. Migrácia sa tak vníma ako bezpečnostné riziko, ktoré politici vidia nielen v oblasti vnútornej bezpečnosti, ale zdôrazňujú aj ekonomický, politický a kultúrny charakter bezpečnosti. Paradoxne, bezpečnostný aspekt migrácie nezdôrazňujú iba pravicoví extrémisti, ale rovnako politici z demokratického streda (Spálová, Szabo, 2019). Podľa zistení Laukovej a Molnárovej (2019, s. 453) aktéri diskurzu typom aktérstva „k utečencom a migrantom priamo, resp. nepriamo vyjadrujú svoj postoj k rôznym obrazom utečencov, čo možno považovať za určitý druh verbálnej a mentálnej stereotypizácie.“

Obrázok 3: Klúčové slová v roku 2018

Zborník z roku 2020 je zatiaľ posledný v poradí. Konferencia sa z objektívnych príčin tento krát presunula z fyzického priestoru do virtuálneho sveta internetu. Organizátori prvýkrát sprístupnili všetky zborníky na jednom mieste, a to na vlastnej internetovej stránke (<https://conferences.euba.sk/jazykapolitika>). V roku 2020 bol zborník z ročníka 2018 indexovaný vo Web of Science.

Keďže konferencia sa konala v období prvej vlny koronavírusu, práve tento výraz sa viackrát objavil v konferenčných príspevkoch. Nová situácia spojená s pandémiou „podmienila vznik a používanie mnohých nových slov terminologického i neterminologického charakteru, ktoré patria ja do oblasti politického jazyka“ (Kášová, 2020).

Keďže primárnym záujmom bolo prehliadť poznatky zo sféry politickej lingvistiky, jej účastníci sa pravidelne opakujú, ale rady participujúcich sa zároveň aj rozširujú. Dominantnou krajinou, z ktorej účastníci pochádzajú podľa pracoviska (nie podľa štátnej príslušníci), bolo prirodzene Slovensko, nasledovala Česká republika a potom Ruská federácia. V troch rokoch sa tohto podujatia zúčastnili aj autori z Rakúska. Rok 2017 bol z pohľadu medzinárodného zastúpenia najsilnejším ročníkom. Okrem troch tradičných štátov a Ruska organizátori konferencie privítali aj autorov z Veľkej Británie a Maďarska.

Obrázok 5: Kľúčové slová v roku 2020

Krajina pôvodu/rok	2016	2017	2018	2019	2020
Slovenská republika	29	54	42	57	28
Česká republika	1	6	2	7	6
Rusko	-	2	4	1	1
Rakúsko	1	1	1	-	-
Veľká Británia	-	1	-	-	-
Maďarsko	-	1	-	-	-

Tabuľka 1: Krajina pôvodu autorov príspevkov podľa príslušnosti k pracovisku

Zdroj: vlastné spracovanie.

Štruktúra slovenských účastníkov vedeckej konferencie, resp. prispievateľov do konferenčného zborníka je skutočne pestrá. Najsilnejšie zastúpenie malo prirodzene usporiadateľské pracovisko – Fakulta aplikovaných jazykov, resp. Ekonomická univerzita v Bratislave. Už zo samotného pomenovania fakulty vyplýva, že pracovníci tohto pracoviska sa venujú primárne aplikovanej lingvistiky, kam politická lingvistika bezpochyby patrí. Časté zastúpenie medzi účastníkmi má aj Univerzita Komenského v Bratislave a Prešovská univerzita v Prešove. Z oboch týchto univerzít sa konferencie zúčastňovali prevažne akademici, ktorí na domovskej univerzite majú príslušnosť k lingvistickému pracovisku (z FF UK v Bratislave Katedra slovenského jazyka, Katedra rusistiky a východoeurópskych štúdií, Katedra klasickej a semitskej filológie, Katedra romanistiky; z FF PU v Prešove Inštitút rusistiky a Inštitút germanistiky). Silné zastúpenie mali okrem uvedených dvoch univerzít a domovského pracoviska aj UMB v Banskej Bystrici a UCM v Trnave. Zástupcovia iných vedných disciplín (politológia, masmediálne štúdiá) prevažovali najmä z Ústavu politických vied SAV v Bratislave, z UKF v Nitre, TnU AD v Trenčíne, ojedinele

aj z UPJŠ v Košiciach. Medzi autormi sme privítali aj zástupcov politickej geografie z Prešovskej univerzity v Prešove.

Krajina pôvodu/rok	2016	2017	2018	2019	2020 35
EU v Bratislave	14	24	20	19	13
UK v Bratislave	8	9	6	8	7
UKF v Nitre	2	5	3	9	-
PU v Prešove	3	6	6	4	4
TU v Košiciach	1	-	1	-	-
TnU AD v Trenčíne	1	1	1	6	-
UCM v Trnave	-	2	2	5	2
UMB v Banskej Bystrici	-	3	1	4	2
Akadémie PZ v Bratislave	-	1	-	-	-
UJS v Komárne	-	1	-	1	-
Slovenská akadémia vied	-	2	1	1	-
UPJŠ v Košiciach	-	-	1	-	-

Tabuľka 2: Pracovisko autorov príspevkov zo Slovenska Zdroj: vlastné spracovanie.

Záver

Cieľom tohto príspevku bolo predstaviť formovanie politickej lingvistiky na základe analýzy konferenčných príspevkov z konferencie *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie*, ktorá sa koná od roku 2016 každoročne na Fakulte aplikovaných jazykov Ekonomického univerzity v Bratislave v spolupráci s Ústavom politických vied SAV a Slovenskou spoločnosťou pre regionálnu politiku pri SAV. Na základe analyzovaných konferenčných príspevkov je možné konštatovať, že vďaka tejto konferencii sa politická lingvistika na Slovensku pevne ukotvila, pričom práve túto konferenciou boli vytvorené základné predpoklady na jej ďalší rozvoj. Môžeme konštatovať, že toto podujatie výraznou mierou prispieva k formovaniu slovenskej politickej lingvistiky. Ak sa raz niekto v budúcnosti pokúsi o zmapovanie dejín tejto hraničnej vednej disciplíny, práve konferenciu *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie* určite nebude môcť obísť.

Z analýzy vyplýva, že na Slovensku je politická lingvistika zatiaľ záležitosťou prevažne lingvistov, pričom zástupcovia politickej vedy sa v rámci tejto hraničnej vednej disciplíny objavujú len sporadicky. V zborníku z konferencie sa vyskytujú články, ktorých autori sú politológovia, títo sa však vzťahu jazyka a politiky nevenujú systematicky. V jednotlivých konferenčných zborníkoch tak publikujú len príležitostne, ale primárne sa venujú úplne iným, pre politológiu typickým témam (politické strany, nacionalizmus, politické systémy mikroštátov). Napriek tomuto konštatovaniu sa čoraz častejšie objavujú články analyzujúce politický diskurz na rôzne témy, v súčasnosti hlavne na tému medzinárodnej migrácie a pravicového populizmu. Práve tieto, zatiaľ len sporadické pokusy uchopiť politický diskurz aj z perspektívy politológa, vytvárajú predpoklad na naplnenie požiadavky nemeckého politolingvistu Armina Burkhardta (1996), formovať modernú politickú lingvistiku intenzívnou spoluprácou medzi lingvistami a politológmi. A práve konferencia *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie* je realizovaním požiadavky v podmienkach slovenského humanitného a spoločensko-vedného výskumu.

Literatúra

- ADAMKA, P. 2016. Politická lingvistika. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.) *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie*. Bratislava: EKONÓM, 2016, s. 11 – 19.
- ANDROVIČOVÁ, J. 2015. Sekuritizácia migrantov na Slovensku – analýza diskurzu. In: *Sociológia*, roč. 47, č. 4, s. 319 – 339.
- BURKHARDT, A. 1996. Politolinguistik. Versuch einer Ortsbestimmung. In: KLEIN, J.; DIEKMANN-SHENKE, H. (Hrsg.): *Sprachstrategien und Dialogblockaden. Linguistische und politikwissenschaftliche Studien zur politischen Kommunikation*. Berlin: De Gruyter, s. 75 – 100.
- CINGEROVÁ, N., DULEBOVÁ, I. 2019. *Jazyk a konflikt. My a tí druhí v ruskom verejnom diskurze*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave.
- DANLER, P. 2020. *Der klassische Populismus Lateinamerikas. Politolinguistische Perspektiven auf Argentinien, Brasilien und Mexiko*. Bielefeld: transcript-Verlag.
- DULEBOVÁ, I. 2011. Podoby súčasnej českej a slovenskej politickej lingvistiky. In: *Jazyk a kultúra*, roč. 2, č. 8.
- DULEBOVÁ, I. 2012a. Politický diskurz ako objekt lingvistického výskumu. In: *Jazyk a kultúra*, roč. 3, č. 9.
- DULEBOVÁ, I. 2012b. K otázke politickej korektnosti a eufemizácie v masmediálnej komunikácii na Slovensku a v Rusku. In: HORVÁTH, M. (ed.) *Žurnalistika, médiá, spoločnosť* 2. Bratislava: Stimul, s. 148 – 157.
- DULEBOVÁ, I. 2013. K otázke definície pojmu politický diskurz. In: ONDREJKOVIČ, S. (ed.) *Sociolinguistica Slovaca 7, Jazyk a diskurz v kultúrnom a politickom kontexte*. Bratislava: Veda, s. 45 – 51.
- DULEBOVÁ, I. 2016. Bezpečnosť ako rečový akt: pohľad kodanskej školy. In: *Jazyk – kultúra – spoločnosť* 3 (vzájomné súvislosti). Nitra: FF UKF v Nitre, s. 49 – 52.
- DULEBOVÁ, I. 2018a. Vytváranie obrazu EÚ prostredníctvom literárnych precedenčných výrazov v ruskom politickom diskurze. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.) *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie III*. Bratislava: EKONÓM, s. 241 – 250.
- DULEBOVÁ, I. 2018b. Issledovanija v oblasti političeskoj lingvistiky v sovremennoj Slovakii. In: *Medialingvistika*, roč. 5, č. 2, s. 162 – 173.
- GBÚROVÁ, M. 2018. Zákon o úradnom jazyku z roku 1990 v kontexte slovensko-maďarských vzťahov. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.) *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie III*. Bratislava: EKONÓM, s. 304 – 313.
- KAINZ, L. 2016. *People Can't Flood, Flow or Stream: Diverting Dominant Media Discourses on Migration*. Dostupné online: <https://www.law.ox.ac.uk/research-subject-groups/centre-criminology/centreborder-criminologies/blog/2016/02/people-can't> (25. 3. 2021).
- KÁŠOVÁ, M. 2020. Politická koronalexika. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.): *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie V*. Bratislava: EKONÓM, s. 152 – 162.
- KLEIN, J. 1998. Politische Kommunikation – Sprachwissenschaftliche Perspektiven. In: JARREN, O.; SARCINELLI, U.; SAXER, U. (eds.): *Politische Kommunikation in der demokratischen Gesellschaft. Ein Handbuch mit Lexikonteil*. Opladen, Wiesbaden: Westdeutscher Verlag, s. 186 – 210.
- LAUKOVÁ, J., MOLNÁROVÁ, E. 2019. Migračný diskurz z pozície aktérstva. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.) *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie IV*. Bratislava: EKONÓM, s. 443 – 454.

- LIĐÁK, J. 2019. Politický diskurz o migrácii v Čechách a na Slovensku. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.) *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie IV*. Bratislava: EKONÓM, s. 455 – 462.
- LIPHARDT, E. 2005. *Aporien der Gerechtigkeit*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- MOCKOVÁ, N. 2019. Metafory v politicko-ekonomickom kontexte mediálneho spravodajstva. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.) *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie IV*. Bratislava: EKONÓM, s. 419 – 431.
- NIEHR, T. 2014. *Einführung in die Politolinguistik. Gegenstände und Methoden*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- NIEHR T. 2020. Migrationsdiskurs. In: NIEHR T.; KILIAN J.; SCHIEWE, J. (eds): *Handbuch Sprachkritik*. Stuttgart: J. B. Metzler, s. 225-232.
- ŘÁDEK, M. 2018. Komunikačná stratégia KSČ v roku 1989. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.) *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie III*. Bratislava: EKONÓM, s. 326 – 335.
- SPÁLOVÁ, L., SZABO, P. 2019. Mediálny diskurz o téme migrácie vo vyjadreniach ústavných činiteľov v SR vo vybraných mienkotvorných denníkoch a na Facebooku. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.) *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie IV*. Bratislava: EKONÓM, s. 432 – 442.
- SPIŠIAKOVÁ, M. 2019. Farby v španielskej politike. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.) *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie IV*. Bratislava: EKONÓM, s. 548 – 566.
- ŠTEFANČÍK, R., DULEBOVÁ, I. 2017. *Jazyk a politika. Jazyk politiky v konfliktnej štruktúre spoločnosti*. Bratislava: EUBA.
- ŠTEFANČÍK, R., HVAŠTA, M. 2019. *Jazyk pravicového extrémizmu*. Bratislava: EKONÓM.
- VAN DIJK, T. A. 1997. What is political discourse analysis. In: *Belgian Journal of Linguistics*, roč. 11, č. 1, s. 11 – 52.
- ZAVRL, I. 2016. Sprache der Politik. Nützliche Zweideutigkeit. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.) *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie*. Bratislava: EKONÓM, s. 11 – 27.
- ŽÚBOROVÁ, V. 2016. „Za textom“. História, vývoj a postavenie politických vied vo vybraných politologických časopisoch na Slovensku. In: *Annales Scientia Politica*, roč. 12, č. 2, 2016, s. 30 – 42.

Tento článok je výstupom projektu KEGA 015EU-4/2019 Vysokoškolská učebnica Politická lingvistika.

Kontakt

Doc. PhDr. Radoslav Štefančík, MPol., Ph.D.
Ekonomická univerzita
Fakulta aplikovaných jazykov
Katedra interkultúrnej komunikácie
Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava
Slovenská republika
Email: radoslav.stefancik@euba.sk